

Oanmäld eller föranmäld kontroll

När en kontroll ska utföras hos ett livsmedelsföretag behöver kontrollmyndigheten ta ställning till om kontrollen ska utföras oanmäld eller vara föranmäld. Det som avgör om kontrollen föranmäls eller inte är syftet med den enskilda kontrollen och förutsättningarna för att kunna utföra den.

Om lagstiftningen

Grundprincipen är att kontroller ska utföras utan föranmälan, utom då föranmälan är nödvändig och motiverad för att kontrollen ska kunna utföras. Det framgår av artikel 9.4 i förordning (EU) 2017/625. Av samma artikel framgår också att offentlig kontroll som föranmäls inte ska vara ett hinder för att samtidigt kombineras med en kontroll som görs utan föranmälan.

Av artikel 9.5 framgår att offentlig kontroll i möjligaste mån ska utföras med minsta möjliga administrativa börda och verksamhetsstörningar för aktörerna, utan att detta inverkar negativt på kontrollens verkningsfullhet.

Syftet med vägledningen

Syftet med vägledningen är att skapa samsyn och likvärdiga bedömningar inför beslut om kontrollen ska vara oanmäld eller inte. Syftet är också att underlätta samordning av kontroller mellan myndigheter och mellan lagstiftningsområden, vilket kan leda till att den administrativa bördan för företag minskar. Jämför artikel 9.5.

EU-kommissionen uppmanar varje medlemsland att ta fram en egen vägledning till artikel 9.4. Vägledningen ska vara anpassad efter det enskilda landets förhållanden och förutsättningar.

Kontrollmyndighetens ansvar

Enligt lagstiftningen kan myndigheten göra undantag från grundprincipen om oanmäld kontroll om det är en förutsättning för kontrollen ska kunna genomföras. Det är alltid kontrollmyndighetens ansvar att bedöma både risker och fördelar med en eventuellt föranmäld kontroll och utifrån det bestämma om kontrollen ska vara föranmäld eller inte.

När myndigheten planerar den offentliga kontrollen ska hänsyn också tas till den administrativa börda som en kontroll medför, eventuella verksamhetsstörningar för aktörerna och möjligheter att samordna kontroller mellan myndigheter och mellan lagstiftningsområden. Sådan hänsyn får dock inte inverka negativt på kontrollens verkningsfullhet. Myndigheten måste alltid kunna motivera sitt val om kontrollen genomförs föranmäld.

Vad är en föranmäld kontroll?

Med föranmäld kontroll menas kontroll som på ett eller annat sätt har meddelats i förväg. Livsmedelsföretagaren vet om att det kommer att utföras en kontroll och när den kommer att genomföras.

Det finns olika sätt att meddela livsmedelsföretagaren om kontrollen i förväg. Det kan göras genom att kontrollmyndigheten och företagaren gemensamt kommer överens om en tidpunkt för

när kontrollen ska genomföras. Det kan också vara så att kontrollmyndigheten ringer några timmar i förväg och meddelar att kontrollen kommer att utföras.

Även om det i förväg meddelas när kontrollen kommer att utföras är det inte alltid lämpligt att det blir känt för företagaren vad som kommer att granskas.

Vad är en oanmäld kontroll?

Med en oanmäld kontroll menas kontroll som inte har meddelats i förväg, och som livsmedelsföretagaren alltså inte känner till att den kommer att utföras. Att kontakta företagaren ca 1 timme i förväg kan dock betraktas som en oanmäld kontroll, i de fall aviseringen är nödvändig för att kontrollen ska kunna genomföras.

Grundprincipen är att kontroll utförs oanmäld

Att avgöra om en kontroll ska utföras föranmäld eller oanmäld är en del av kontrollprocessen och avgörandet bör göras när kontrollen förbereds och planeras. Valet måste alltid grundas på förutsättningar i det enskilda fallet.

Det är viktigt att kontrollen blir verkningsfull och att den verksamhet som sker i anläggningen kan granskas så som den normalt bedrivs.

Syftet med kontrollen är avgörande

Varje kontrolltillfälle ska ha ett tydligt och uttalat syfte.

Ett kontrollbesök ska alltid vara noga planerat och kontrollmyndigheten ska i förväg ha gjort en plan för vad den vill få ut av besöket. Planen behöver också innehålla hur kontrollen ska gå till, alltså hur den ska utföras.

Planen för kontrollbesöket kan till exempel vara att kontrollmyndigheten planerar att kontrollera hur livsmedel märks. Det innebär att fokuset kommer att ligga på granskning av recept, märkning, rutiner och dokumentation av märkning. Syftet med kontrollen medför då att det är rimligt att kontrollmyndigheten föranmäler sitt besök eftersom kontrollen lättare kan utföras om ansvariga personer är på plats.

Om kontrollmyndigheten däremot vill inspektera till exempel lokaler, utrustning eller hantering under pågående verksamhet kan en oanmäld kontroll vara lämplig i stället.

Samordning av kontroller

Enligt artikel 9.4 finns inget hinder för att kombinera en offentlig kontroll som föranmälts med en oanmäld kontroll. En offentlig kontroll kan också omfatta en del som är föranmäld och en del som är oanmäld. En föranmäld kontroll kan till exempel kombineras med en specifik provtagning som företagaren inte har informerats om i förväg. Andra exempel är att kombinera en föranmäld djurskyddskontroll med en oanmäld livsmedelskontroll eller det omvända.

När kan det vara lämpligt att föranmäla en kontroll?

Det kan vara lämpligt att föranmäla kontrollen när det underlättar genomförandet av kontrollen och gör den mer verkningsfull. En föranmälan kan ibland vara en förutsättning för att kontrollen överhuvudtaget ska gå att genomföra som planerat.

När en revision ska genomföras

Om kontrollmyndigheten planerar att använda kontrollmetoden revision är en förannämld kontroll lämplig. Rätt personer behöver finnas på plats. Kontrollen blir mer verkningsfull om livsmedelsföretagaren fått möjlighet att förbereda sig genom att ta fram underlag och dokumentation.

När en förannmälan kan göra kontrollen mer verkningsfull

En förannmälan av kontrollen kan många gånger vara motiverad då den kan göra kontrollen mer verkningsfull.

Att en kontroll får avsedd effekt kan bero på hur mötet med livsmedelsföretagaren blir. En bra dialog kan ibland vara svår att uppnå och då kan en förannmälan underlätta. En förannämld kontroll kan även vara mer tidseffektiv samt ge företagaren möjlighet att förbereda frågor som företagaren har om till exempel vissa bestämmelser i lagstiftningen.

Kontrollfrekvensen för livsmedelskontrollen av primärproducenter är låg och finansieras genom anslag. Ur resurseffektivitet kan det vara motiverat att anmäla kontrollen i förväg ifall kontrollen annars riskerar att inte kunna utföras, till exempel på grund av att produktionsinriktningen inte längre bedrivs vid anläggningen. Ett alternativ till förannmälan av kontrollen är att ta reda på information om anläggningen och verksamheten i förväg men utan att närmare ange när kontroll kommer att utföras.

När de geografiska och praktiska förutsättningarna försvårar tillträde

Geografiska och praktiska förutsättningar kan göra att kontrollen är mycket svår att genomföra om den inte förannmäls. Anläggningar kan vara placerade på avlägsna platser dit det är lång resväg. Det kan också vara oklart när verksamhetsutövaren är på plats.

Livsmedelsföretagaren kan ha andra arbetsuppgifter på annan plats under dagtid och därmed inte vara på anläggningen kontinuerligt. För att kontrollen ska kunna genomföras på ett effektivt sätt och för att kontrollmyndigheten ska kunna förvissa sig om att livsmedelsföretagaren är på plats kan det därför vara motiverat, särskilt inom primärproduktionen, att ett par timmar i förväg avisera en kontroll som har planerats att utföras oanmält.

Vid en del anläggningar bedrivs verksamhet bara vid udda eller tillfälliga tider vilket gör att det kanske inte finns något att kontrollera om verksamheten inte är i gång.

Vid uppföljande kontroll – men det finns undantag

Då en uppföljande kontroll av en redan konstaterad överträdelse genomförs är syftet att kontrollera att verksamheten har vidtagit tillräckliga åtgärder. Det kan även handla om att kontrollera att förelägganden eller förbud följs.

Uppföljande kontroller kan utföras antingen förannmält eller oanmält. Det som avgör om kontrollmyndigheten förannmäler kontrollen är syfte med kontrollen, vad som ska uppnås med den och erfarenheter från tidigare kontroller. Är kontrollens syfte att avgöra om till exempel ett handfat har installerats kan den mycket väl utföras förannmält. Om kontrollmyndigheten däremot ska kontrollera att ett förbud efterlevs, bör myndigheten inte tala om i förväg att kontroll kommer att utföras.

När är det lämpligt med oanmäld kontroll?

Det finns tillfällen då kontrollmyndigheten inte bör informera om kontrollen i förväg.

Vid kontroll av fysiska förhållanden

Kontrollen bör vara oanmäld om till exempel rengöring, personalhygien, lokaler och utrustning, skadedjur eller stickprovskontroller av allergeninformation vid en restaurang ska granskas och myndigheten vill få en ögonblicksbild av förhållandena. Kontrollen bör även vara oanmäld om syftet är att kontrollera hur livsmedelsföretagaren hanterar livsmedel och hur exempelvis städutrustning förvaras. Det vill säga kontroll som ger en bild av hur verksamheten bedrivs och som inte nödvändigtvis förutsätter att till exempel dokumentation behöver plockas fram.

Vid misstänkt livsmedelsbedrägeri

Vid kontroller som utförs då livsmedelsbedrägeri misstänks bör kontrollmyndigheten inte på något sätt meddela livsmedelsföretagaren i förväg om att kontroll kommer att genomföras.

Läs mer om kontroll för att motverka livsmedelsbedrägerier här:

[Kontroll för att motverka livsmedelsbedrägeri](#)

När provtagning ska göras

Det kan vara lämpligt att kontrollen utförs oanmäld när kontrollmetoden provtagning ska användas.

Exempel på när provtagning bör göras oanmält är vid misstanke om bristande journalföring av användning av växtskyddsmedel eller användning av läkemedel till djur, misstanke om att djur behandlats med otillåtna preparat eller provtagning vid misstanke om livsmedelsbedrägeri.

Kontroll i samband med klagomål

Det första kontrollmyndigheten bör göra när ett klagomål kommer in är att värdera dess allvarlighetsgrad och relevans. I de flesta fall bör kontroller för att följa upp klagomål eller annan händelsestyrd kontroll utföras oanmälda.

Sammanfattning med exempel på situationer

Nedan ges exempel på situationer då det är lämpligt med föranmäld respektive oanmäld kontroll. Exempelen är sorterade efter olika typer av anläggningar, anläggningar med olika geografiska förutsättningar, samt kontrollorsak.

Exemplen ska ses just som exempel. De ska ge ett stöd för att kontrollmyndigheten i det enskilda fallet ska kunna avgöra om en kontroll är lämplig att genomföra föranmäld eller oanmäld. Det är ingen uttömmande lista.

Anläggningar: Kontroll av olika typer av verksamheter.

Typ av anläggning	Exempel på situation	Lämpligt med föranmäl kontroll
Anläggningar och kontroll inom primärproduktion	Ofta kontroll av företagare som även har andra arbeten och som därmed inte finns närvarande på anläggningen	Ja, om det kan motiveras med att det annars riskerar att bli en ”bomkörning” och den planerade kontrollen inte kan utföras.
Butiker	Stor skillnad i hur verksamhet bedrivs mellan till exempel små och stora butiker	Oftast nej
E-handel	Granskning av förutsättningar på till exempel webbplats	Nej, men kan behöva föranmäl om hemsidor kräver inloggning med mera
Huvudkontor	Kontroll av system och rutiner	Ja
Kontroll av kontaktmaterial-verksamheter	Kontroll görs oftast av dokument, rätt person behöver vara på plats	Ja
Restauranger	Stor skillnad i hur verksamhet bedrivs mellan till exempel små och stora restauranger	Oftast nej
Slakterier (besiktning)	Offentlig kontroll i samband med pågående slakt.	Ja, måste alltid föranmäl eftersom verksamheten förutsätter att det finns kontrollpersonal på plats. (Se skälssats 33 i förordning (EU) 2017/625)
Slakterier, ej besiktning vid slakt (kontroll av anläggning)	Varierar, beroende av vad som kontrolleras och hur flexibel kontrollen behöver vara	Ja, det är möjligt
Vattenverk som normalt inte är bemannade	Verksamhetsutövaren finns inte på plats och fysiskt tillträde till anläggningen utan föranmälan är inte möjlig	Ja
Vård- och omsorgsverksamheter	Livsmedel serveras ofta till känsliga konsumentgrupper	Oftast nej, men kan vara lämpligt då särskild hänsyn kan behöva tas till verksamheten och vårdtagarna

Geografiska förutsättningar eller oregelbunden verksamhet:

Kontroll utifrån olika geografiska förutsättningar eller att verksamhet inte bedrivs regelbundet.
Kan även omfatta primärproducenter

Typ av anläggning	Exempel på situation	Lämpligt med föranmäld kontroll
Anläggning med låg bemanning	När det är oklart när verksamhetsutövaren finns på plats	Ja
Anläggning med verksamhet som endast bedrivs på udda eller oregelbundna tider eller bara under en viss period	Det är inte känt när verksamhet pågår och det går inte att ta reda på det på annat sätt än att föranmäla kontrollen (går det att ta reda på det kan en oanmäld kontroll utföras)	Ja
Anläggning med verksamhet som endast kan kontrolleras vid specifik tidpunkt	Kontroll av fiskebåtar när de anlöper hamn	Ja
Anläggningar placerade i oländig terräng	Specialtransporter exempelvis till fjällvärlden eller till öar måste ordnas i form av skoter, helikopter eller båt	Ja

Kontrollorsaker: Kontroll utifrån olika orsaker, kan även omfatta primärproducenter.

Kontrollorsak	Exempel på situation	Lämpligt med föranmäld kontroll
Kontroll vid misstanke om bristande efterlevnad av livsmedelslagstiftningen	Kontrollmyndigheten har skäl att misstänka att överträdelser av lagstiftningen pågår	Nej
Kontroll första gången efter registrering	Första kontroll som syftar till att ge myndigheten en bild av hur verksamheten bedrivs	Nej
Kontroll efter klagomål	Händelsestyrd kontroll. Kan vara svårt att värdera klagomålet i förväg, verifiering på plats är oftast nödvändig, kontrollmyndigheten behöver granska verkliga förhållanden	Nej
Kontroll för att motverka livsmedelsbedrägeri	Kontroll för att upptäcka eventuella avsiktliga överträdelser	Nej
Kontroll vid uppföljning av bristande efterlevnad	Olika avvikelser kräver olika typer av uppföljning. En enkel åtgärd kan till exempel följas upp genom en oanmäld kontroll som genomförs på väg till eller från en annan kontroll.	Ja, oftast
Kontroll med anledning av RASFF	Livsmedelsföretagaren kan behöva vidta omedelbara åtgärder för att	Ja, oftast

	eliminera risken, uppföljning av åtgärder kan bli aktuellt	
Kontroll av icke registrerade eller ej godkända anläggningar	Kontroll då ingen registrering eller godkännande finns	Nej
Provtagning exempelvis vid misstanke om förekomst av läkemedelsrester eller vid misstanke om livsmedelsbedrägerier	Platsen och tidpunkten för provtagningen bör i de flesta fall vara okänd för företagaren	Nej